

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.31:[338.48:005.332.4

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/29.1>**Єрко І.В.**

кандидат географічних наук,

доцент кафедри туризму та готельного господарства

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5395-7557>

СТАЛИЙ ТА БЕЗПЕЧНИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ЯК ОДИН З КРИТЕРІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

У статті досліджено сталий та безпечний розвиток туризму як один з критеріїв трансформації конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії. Проведено огляд літератури щодо дослідження сталого та безпечного розвитку туризму. Встановлено однаковість в думці, що сталий розвиток туризму передбачає оптимальне співвідношення між екологічним навантаженням туристів на довкілля, соціальними потребами (або соціальною відповідальністю) та економічним розвитком. Цілі статті полягають у дослідженні сталого та безпечного розвитку туризму як одного з критеріїв трансформації конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії. Запропоновано три види співвідношень в системі сталого розвитку туристичної індустрії: охорона довкілля – соціальні потреби; соціальні потреби – економічний розвиток; економічний розвиток – охорона довкілля. Дотримання таких співвідношень дозволить забезпечити збалансований розвиток туристичної індустрії через задоволення потреб споживачів у якісних послугах, збереження довкілля та туристичного потенціалу дестинацій, отримання економічної вигоди від діяльності суб'єктів туристичної індустрії. Встановлено, що безпека є важливим індикатором розвитку туристичної індустрії. Дійшли до висновку, туристична привабливість дестинації обов'язково супроводжується забезпеченням безпеки туристів, дотриманням нормативів та стандартів якості туристичного обслуговування. Тому, важливим завданням у повоєнний період є зміна стереотипів сприйняття України у міжнародному туристичному просторі як країни воєнних дій на безпечну дестинацію, відкрити для туристів.

Ключові слова: сталий розвиток туризму, безпечний розвиток туризму, туристична індустрія, конкурентний потенціал.

Постановка проблеми. Розвиваючи інфраструктуру та формуючи туристичну привабливість дестинації, суб'єкти туристичної індустрії мають змогу збільшити туристичні потоки, створити нові робочі місця, умови розвитку для суміжних (обслуговуючих) видів економічної діяльності, збільшити надходження від туристів, покращити економічну ситуацію на території тощо. Водночас, збільшення вхідних туристичних потоків здійснюватиме додаткове екологічне навантаження на довкілля та зумовить дисбаланс в системі «природа-соціум-економіка», що потребує розробки політики сталого розвитку туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сталого розвитку туризму як критерію трансформації конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії займалось чимало вітчизняних науковців, а саме: Павліха Н.; Мелько Л.; Миронов Ю.; Ткач У.; колектив авторів Брич В., Галич Н.; Бабова К., Безверхнюк Т., Бабової І.; Скляр Г., Карпенко Н., усі науковці однакові в думці, що сталий розвиток туризму передбачає оптимальне співвідношення між екологічним навантаженням туристів на довкілля, соціальними потребами (або соціальною

відповідальністю) та економічним розвитком. Що стосується безпеки туристичної індустрії, то цій проблемі достатньо приділено уваги у наукових працях Барвінок Н., Голода А., Данчевської І., Живко З., Заноско О., Корж Н., Лелюк Н., Мазур Б., Родченка С., Чорненського В. Фокіна С., ін.

Цілі статті полягають у дослідженні сталого та безпечного розвитку туризму як одного з критеріїв трансформації конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії.

Виклад основного матеріалу. Варто зауважити, що прийнято Концепцію сталого туризму, яка є складовою загальної концепції сталого розвитку, що була проголошена ООН в документі «Порядок денний на XXI століття», прийнятому на Міжнародній конференції у Ріо-де-Жанейро в 1992 р. Комісія Європейського Союзу з питань сталого туризму розробила Стратегію сталого та конкурентного європейського туризму, яка була затверджена Європейською Комісією [1]. У ній в якості головної мети, проголошено «підвищення конкурентоспроможності європейського туризму шляхом забезпечення сталості та доступності, визначено пріоритетні напрямки діяльності» [2]. Сталий розвиток

туристичної сфери полягає у врахуванні його поточних та майбутніх економічних, соціальних та екологічних наслідків її діяльності, задовольняючи зростаючі потреби туристів, галузі, довкілля, громади [3]. Згідно Концепції сталого розвитку, в основі сталого туризму покладено ознаку «сталості» яка означає, що наслідки туризму для довкілля будуть безпечними та нешкідливими як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі [4]. Павліха Н. у своїй науковій праці [5] розглядає сталий розвиток туризму як «процес дотримання соціальної справедливості, забезпечення екологічної сталості та досягнення економічної ефективності. Дотримання соціальної справедливості передбачає стабілізацію соціального і культурного середовища у туристичній і рекреаційній дестинації, покращення умов праці, підвищення зайнятості, розширення можливостей кар'єрного зростання; доступність туристично-рекреаційних послуг. Забезпечення екологічної сталості досягається на основі запровадження ресурсозберігаючих технологій, екологізації господарської діяльності у туристично-рекреаційному бізнесі, зменшення екологічного навантаження. У свою чергу, досягнення економічної ефективності забезпечується шляхом підвищення ефективності використання туристично-рекреаційних ресурсів, інноваційного розвитку туристично-рекреаційної сфери, підвищення якості та конкурентоздатності туристично-рекреаційних послуг, їх сертифікації та маркування» [6]. На думку Миронова Ю.Б. сталий розвиток туризму це «вид туризму, при якому забезпечується оптимальне використання ресурсів навколишнього середовища, підтримуються соціально-культурні особливості туристичних дестинацій та спільнот, які там проживають, забезпечується життєздатність довгострокових економічних процесів з огляду на їхню вигоду для всіх зацікавлених кіл. Сталий розвиток в туризмі передбачає позитивний загальний баланс екологічних, соціально-культурних та економічних ефектів від туризму, а також позитивний вплив відвідувачів один на одного» [7]. Також автор вважає, що основним завданням забезпечення сталого розвитку в туризмі є задоволення потреб особи через отримання позитивних емоцій та врявань від туризму як окремого виду економічної діяльності.

У праці Брич В., Галич Н. зазначається, що Концепція сталого розвитку побудована на екологізації туристичної індустрії, де в основі екологічного туризму закладено такі принципи як: «стале використання природних ресурсів; збереження природного, соціального і культурного розмаїття; планування, комплексний підхід, інтеграція екотуризму до планів регіонального розвитку; підтримка місцевої економіки; участь місцевого населення в розвитку туризму; підвищення рівня екологічної освіти відвідувачів; скорочення надмірного споживання і витрат» [8]. У дослідженнях Бабова К., Безверхнюк Т., Бабової І. зазначено, що «впровадження принципів сталого розвитку туризму, у першу чергу в курортно-туристичних регіонах, сприятиме їх екологічній безпеці та належній охороні навколишнього середовища та природних ресурсів, зростанню економічних показників та соціальному благополуччю населення» [9]. Інші науковці виділяють критерії сталого розвитку туристичної дестинації, які поділяють за такими напрямками:

- «демонстрація ефективного сталого управління;
- максимізація економічних вигод для приймаючої громади та мінімізація негативного впливу;
- максимізація користі для громад, відвідувачів та культури; мінімізація негативного впливу;
- максимізація переваг навколишнього середовища та мінімізація негативних наслідків» [10].

У праці зазначається, що «сталий розвиток туризму повинен відбуватись внаслідок установаження і підтримання рівноваги між збереженням природних та історико-культурних ресурсів, економічними інтересами і соціальними потребами та розвитком туризму, а також створення сприятливих умов для формування конкурентоспроможного національного туристичного продукту» [11]. Мелько Л. пропонує розглядати сталий туризм як «туризм, який сприяє збалансованому розвитку території, раціональному природокористуванню, враховуючи екологічні, економічні, соціальні, культурологічні аспекти на глобальному, регіональному та локальному рівнях, утверджуючи культуру миру та взаєморозуміння між народами» [11].

У праці Миронова Ю. сталий розвиток туризму розглядається як «розвиток туристичної галузі, який дає змогу задовольнити потреби туристів на сьогодні, враховуючи інтереси регіону відносно збереження можливості надання рекреаційно-туристичних послуг у майбутньому [12]; «такий вид туризму, при якому забезпечується оптимальне використання ресурсів навколишнього середовища, підтримуються соціально-культурні особливості туристичних дестинацій та спільнот, які там проживають, забезпечується життєздатність довгострокових економічних процесів з огляду на їхню вигоду для всіх зацікавлених кіл [13].

У праці Скляр Г., Карпенко Н. зазначається, що «важливими завданнями туристичних компаній є розробка систем і процедур внесення в менеджмент ідей сталості та визначення напрямів діяльності з метою реалізації принципів сталого розвитку туризму. Складовою управлінських рішень мають бути економічні, соціальні та культурні критерії» [14]. У своїх дослідженнях Ткач У. трактує сталий розвиток туризму як «розвиток, який дозволяє в повній мірі задовольнити потреби туристів у теперішньому часі, враховуючи інтереси туристської дестинації щодо розширеного відтворення власного ресурсного потенціалу у майбутньому». Також вона вважає, що у «контексті сталого розвитку туризму ключовим є питання постійного (безперервного) узгодження та гармонізації взаємовідносин людини та її оточення за вектором часу (досягнення короткотермінових і довгострокових цілей у вирішенні альтернативних проблем отримання швидкого та максимального прибутку туристичним бізнесом) та вектором простору (задоволення потреб міжнародного туристського руху та міжнародного капіталу у вирішенні проблем географічного просування туристських потоків у все нові місцевості, екологічно чисті та заповідні зони)» [15].

Отож, усі науковці одностайні в думці, що сталий розвиток туризму передбачає оптимальне співвідношення між екологічним навантаженням туристів на довкілля, соціальними потребами (або соціальною відповідальністю) та економічним розвитком. Сталий розвиток туризму спрямований на захист культурно-історичної спадщини («захищених територій»), яка

має бути збережена для наступних поколінь; сприятливе для проживання та подорожі довкілля (охорона довкілля), зниження деструктивного (антропогенного) навантаження на довкілля від розвитку туристичної індустрії; відтворення природних ресурсів як передумови туристичної привабливості та їх захист; інвестування в об'єкти туристичної інфраструктури, отримання економічної вигоди суб'єктами туристичної індустрії та органами управління туристичними дестинаціями. Як зазначає Біла С. «...всі країни ЄС приділяють особливу увагу підтримці розвитку екологічно-безпечного туризму та рекреації на місцях; захисту наявних на місцевому рівні природних ресурсів; зниженню тиску антропогенного навантаження від туристичної діяльності, що може погіршити якість ландшафту, води та повітря, збільшує використання енергії та води, створює ризики забруднення природного середовища» [16].

Зважаючи на вищенаведене, сталий розвиток туристичної індустрії пропонуємо представити наступним чином (рис.1). Таким чином, ми отримаємо тири види співвідношень в системі сталого розвитку туристичної індустрії:

- охорона довкілля – соціальні потреби;
- соціальні потреби – економічний розвиток;
- економічний розвиток – охорона довкілля.

Дотримання таких співвідношень дозволить забезпечити збалансований розвиток туристичної індустрії через задоволення потреб споживачів у якісних послугах, збереження довкілля та туристичного потенціалу дестинацій, отримання економічної вигоди від діяльності суб'єктів туристичної індустрії.

Варто зауважити, що ефективно використання потенційних можливостей (здатності) суб'єктів туристичної індустрії, розвиток туристичної інфраструктури та туристичної привабливості як конкурентних переваг дестинації слід супроводжувати раціональним менеджментом туристичних потоків, визначенні «пакету» туристичних послуг на безпечних територіях, формуванні пріоритетних видів туризму у повоєнний період, оптимізацією туристичних потоків, враховуючи гранично допустимі навантаження на об'єкти туристичної інфраструктури та впливу на довкілля. Конкуреноспроможність туристичного продукту потребує визначення нормативів щодо його якості, які пов'язані, перш за все, із безпечністю. Туристична привабливість дестинації обов'язково супроводжується забезпеченням безпеки туристів, дотриманням нормативів та стандартів якості туристичного обслуговування. Тому, важливим завданням у повоєнний період є зміна стереотипів сприйняття України у міжнародному туристичному просторі як країни воєнних дій на безпечну дестинацію, відкриту для туристів.

Згідно Закону України «Про туризм», «основними цілями державного регулювання в галузі туризму є безпека туризму, захист прав та законних інтересів туристів, інших суб'єктів туристичної діяльності та їх об'єднань, прав та законних інтересів власників або користувачів земельних ділянок, будівель та споруд. Безпека в галузі туризму – сукупність факторів, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інший стан забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави в галузі туризму» [17]. В умовах воєнних дій в Україні туристи підлягають небезпеці та ризикам під час подорожі та туристичних маршрутів. Тому, Державним агентством розвитку туризму (ДАРТ) заборонено відвідувати туристичні місця біля об'єктів критичної інфраструктури.

Згідно Закону України «Про туризм», «основними цілями державного регулювання в галузі туризму є безпека туризму, захист прав та законних інтересів туристів, інших суб'єктів туристичної діяльності та їх об'єднань, прав та законних інтересів власників або користувачів земельних ділянок, будівель та споруд. Безпека в галузі туризму – сукупність факторів, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інший стан забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави в галузі туризму» [17]. В умовах воєнних дій в Україні туристи підлягають небезпеці та ризикам під час подорожі та туристичних маршрутів. Тому, Державним агентством розвитку туризму (ДАРТ) заборонено відвідувати туристичні місця біля об'єктів критичної інфраструктури.

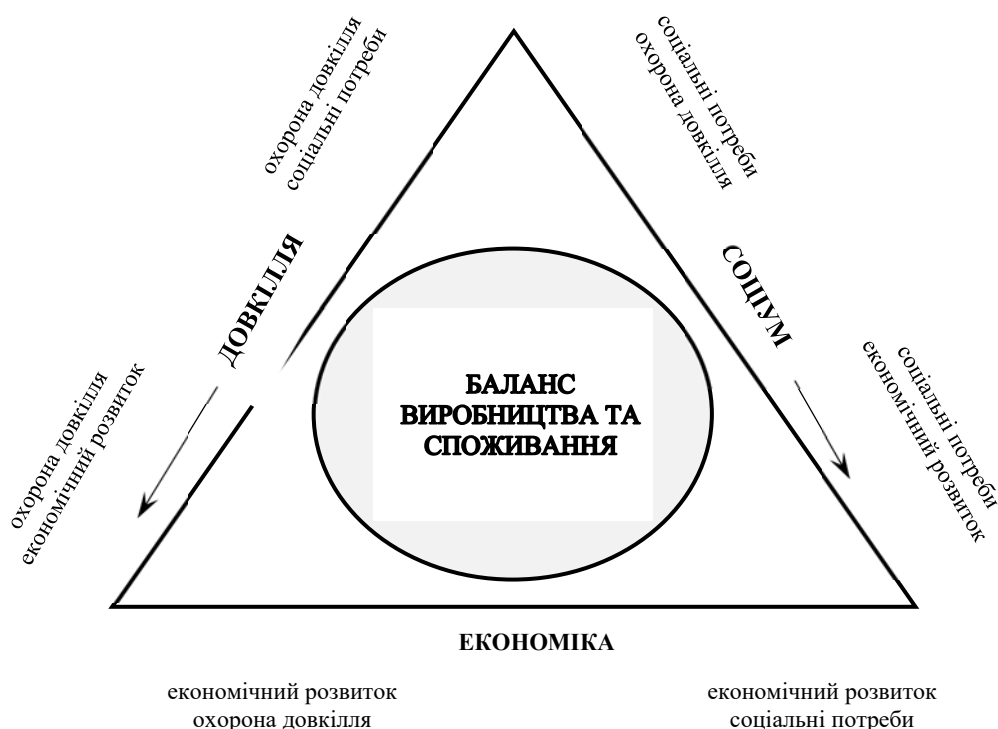

Рисунок 1 – Сталий розвиток туристичної індустрії

Джерело: сформовано автором

тури, воєнних та стратегічних об'єктів, організація масових заходів (фестивалі, концерти), екскурсії у прифронтових зонах тощо [18; 19].

Як зазначає Барвінок Н. «безпека та туризм – явища пов'язані між собою та доповнюють один одного. Туризм, з одного боку, має потребу в безпеці. Найважливішою особливістю забезпечення безпеки туризму у світі є відповідальне управління туризмом, засноване на концепції сталого розвитку та пов'язане з необхідністю чіткого бачення змін та тенденцій у певній невизначеності майбутнього» [20]. В даних умовах органи управління туристичною дестинацією повинні здійснювати ефективний антикризовий менеджмент туристичними потоками, діяти в умовах ризику та невизначеності, приймати превентивні заходи задля мінімізації деструктивного впливу різних чинників. Влучною є думка Фокіна С., що «безпека туристів та висока якість їх обслуговування неможливі без урахування громадських й інших національних інтересів, а також особливостей навколишнього середовища. Важлива роль тут належить і туристичним фірмам, які повинні виконувати вимоги правил безпеки, організуючі подорожі» [21].

Під час подорожі туристи можуть зіштовхнутися із різними видами небезпек та загроз. Такими видами небезпек можуть бути «небезпека отримання травм, небезпека терористичних актів, політична нестабільність, інфекційні захворювання, вплив навколишнього середовища, небезпека пожеж, біологічні чинники, несприятливе екологічне середовище» [22]. Тому поняття безпеки туризму є досить широким, починаючи із безпеки туриста, безпеки ведення бізнесу суб'єктом туристичної індустрії, закінчуючи безпекою туристичної дестинації і країни в цілому [23].

Голод А. розглядає безпеку туризму «як стан функціонування регіональної туристичної системи (РТС) у визначений період часу, що характеризується відсутністю загроз і дає можливість забезпечити стабільний розвиток конкретної РТС у майбутньому» [24]. Корж Н.В., Заноско О.В. в системі безпеки розглядають «туризм як складну соціо-еколого-економічну систему, для якої забезпечення економічної безпеки бачиться через побудову всебічної комплексної системи безпеки на різних рівнях» [25]. Також авторами акцентується

увага на тому, що «туризм розглядається як відкрита система, поділена умовно на три взаємодіючі підсистеми (економічну, природну і соціальну) і направлена на стійкий безпечний розвиток, що й припускає інтеграцію таких компонент як економічна, екологічна і соціальна безпека» [26]. Погоджуємось із науковцями, що розвиток туристичної індустрії напряму корелюється із можливістю забезпечення безпеки відпочинку туристів, захисту їх інтересів, життя, здоров'я тощо. Як зазначено у [26; 27], «щоб розвивати туристичний бізнес, необхідно забезпечити туристам комфортні і безпечні умови для проїзду ...».

Ряд учених у своїх дослідженнях акцентують увагу на виокремленні структурних складових безпеки туристичної індустрії. Наприклад, Коварі І. та Зімані К. «в структурі безпеки туризму виокремлюють політичну безпеку, соціальну безпеку, безпеку здоров'я і життя туристів, безпеку персональних даних, правову безпеку туристів, споживчу безпеку, безпеку комунікації, екологічну безпеку, безпеку обслуговування, інформаційну безпеку тощо» [28]. Інші науковці виділяють «охорону офісу і контроль доступу; технічну безпеку; пожежну безпеку; інформаційну безпеку; кадрову безпеку; безпеку туристів під час подорожі» [28].

Висновки. Отож, забезпечивши збалансований розвиток туристичної індустрії через задоволення потреб споживачів у якісних послугах, збереженні довкілля та туристичного потенціалу дестинації, отримаємо економічні вигоди від діяльності суб'єктів туристичної індустрії. Безпека є важливим індикатором розвитку туристичної індустрії. Суб'єкти туристичної індустрії прагнуть, з однієї сторони до ведення безпечної діяльності, з іншої сторони – до надання безпечних туристичних послуг споживачам. Тому, у подальших дослідженнях будемо виходити із того, що трансформація конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії представляє собою глибинний перехід до нової концепт-системи туристичної індустрії, в основу якої покладено безпечність, сталість та конкретність її розвитку у національному та міжнародному туристичних просторах через формування «пакету» туристичних послуг відповідно до повоєнних умов розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Agenda for a sustainable and competitive European tourism: Communication from the Commission of the Communities (Brussels, 19.10.2007). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52007DC0621>
2. Лебедев І.В. Сталый розвиток туризму: досвід Європейського Союзу і завдання для України. *Вісник соціально-економічних досліджень*: зб. наук. праць за ред.: М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2018. № 3 (67). С. 162–173.
3. Sustainable Development. World Tourism Organization. URL: <https://www.unwto.org/ru/node/79>
4. Зінько Ю.А., Рутинський М.Й., Кудла Н. С. Навчальний посібник зі сталого розвитку. URL: http://www.dobrobut-hromad.org/wp-content/uploads/2016/01/Staly_rozvytok_Karpat.pdf.
5. Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Савчук А.Ю. Сталый розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України. Луцьк : Вежа-Друк, 2022.
6. Миронов Ю.Б. Сталый розвиток туризму: сутність, завдання та принципи. Матеріали наукової конференції «Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції» (м. Львів, 11–12 травня 2017 р.). Львів : ЛТЕУ, 2017. С. 218–219.
7. Брич В., Галич Н. Сталый розвиток туристичної індустрії: екологічний та статистичний вимір. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4.
8. Бабов К., Безверхнюк Т., Бабова І. Сталый розвиток туризму: пріоритети для України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. № 1(77). URL: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/%D0%A3%D0%94%D0%9A%20338.48%28477%29>
9. Осітнянко Д.О., Примак Т.Ю. Впровадження принципів сталого розвитку в туристичній індустрії. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/154.pdf
10. Заячківська Г. Концепція сталого розвитку сфери туризму як засіб післякризового відновлення галузі. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/13595/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%20%D0%94%D0%9A%20338.48%28477%29>

D1%96%D1%8F%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83.pdf

11. Мелько Л. Туризм у контексті сталого розвитку. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2017. Випуск 48. URL: <http://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/6/3>

12. Миронов Ю.Б. Сутність та чинники сталого розвитку туризму в регіоні. *Вісник НЛТУУ*. 2013. Вип. 23.11. С. 117–122.

13. Миронов Ю.Б., Тучковська І.І. Сталій розвиток туризму: сутність, завдання та принципи. Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції : матеріали щорічної наукової конференції професорсько-викладацького складу та аспірантів Львівського торговельно-економічного університету ; відповід. за вип.: проф. Семак Б. Б. Львів : ЛТЕУ, 2017. С. 2018–2019.

14. Скляр Г. П., Карпенко Н. М. Сталій розвиток сфери туризму на засадах партнерства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2013. № 2 (58). URL: <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/view/697/763>

15. Ткач У. Сталі розвиток туристичної сфери регіону: теоретичний базис та умови становлення. *Всеукраїнський науковий журнал «Актуальні проблеми інноваційної економіки»*. 2019. № 3. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/3648/1/12.pdf>

16. Біла С. О. Стратегія розвитку України. 2016. № 1. URL: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/14125/20008>

17. Закон України «Про туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>

18. Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua>

19. Данчевська І.Р. Безпека туризму України в умовах воєнного стану. *Вісник ХНТУ* 2022. № 2(81). URL: https://journals.kntu.kherson.ua/index.php/visnyk_kntu/article/view/66/61

20. Барвінок Н.В. Безпека туристів під час подорожей як важливий чинник організації туризму. Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності (24 листопада 2021 р.). URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10720/1/86-90.pdf>

21. Фокін С.П. Безпека у туризмі як чинник сталого розвитку туризму. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153586163.pdf>

22. Чорненький В. Забезпечення безпеки у сфері туризму: адміністративно-правовий вимір. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18346/16.pdf>

23. Живко З.Б., Лелюк Н.Є., Родченко С.С. Управління безпекою туристичної галузі в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск № 31. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/736/708>

24. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування : монографія. Львів : ЛДУФК, 2017. 340 с.

25. Корж Н.В., Заноско О.В. Формування системи економічної безпеки індустрії туризму як складової стійкого розвитку туризму в Україні. *Економіка. Управління. Інновації*. 2011. № 2 (6). URL: https://tourlib.net/statti_ukr/korzh.htm.

26. Мазур Б. Перспективи розвитку туризму індустрії в Україні. Наука. Освіта. Молодь. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2015_1/81.pdf.

27. Обрицько Б.А. Механізми розвитку ринкової інфраструктури в Україні : навч. посібн. Київ : МАУП, 2002. 240 с.

28. Kovari I., Zimanyi K. Safety and Security in the Age of Global Tourism. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*. Budapest, 2011. № 3–4. Vol. 5. P. 60.

References:

1. Agenda for a sustainable and competitive European tourism: Communication from the Commission of the Communities (Brussels, 19.10.2007). Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52007DC0621> (accessed 10.05.2023).

2. Lebedyev I. V. (2018) Stalyy rozvytok turizmu: dosvid Yevropeys'koho Soyuzu i zavdannya dlya Ukrayiny [Sustainable development of tourism: the experience of the European Union and tasks for Ukraine]. *Bulletin of socio-economic research: coll. of science works edited by: M. I. Zveryakova (chief editor) and others*. Odesa: Odesa National University of Economics. No. 3 (67), pp. 162–173.

3. Sustainable Development. World Tourism Organization. Available at: <https://www.unwto.org/ru/node/79> (accessed 10.05.2023).

4. Zin'ko Yu. A., Rutyns'kyu M. Y., Kudla N. Ye. Navch. posib. zi staloho rozvytku [Education manual from sustainable development]. Available at: http://www.dobrobut-hromad.org/wp-content/uploads/2016/01/Stalyy_rozvytok_Karpat.pdf (accessed 10.05.2023).

5. Pavlikha N. V., Tsymbalyuk I. O., Savchuk A. Yu. (2022) Stalyy rozvytok turizmu ta rekreatsiyi: suchasni vyklyky y perspektyvy dlya Ukrayiny [Sustainable development of tourism and recreation: modern challenges and prospects for Ukraine]. Lutsk: Vezha-Druk.

6. Myronov Yu. B. (2017) Stalyy rozvytok turizmu: сутність, завдання та прынтыпы [Sustainable development of tourism: essence, tasks and principles]. Materials of the scientific conference «Actual problems of economy and trade in modern conditions of European integration» (Lviv, May 11-12, 2017) Lviv: LTEU, pp. 218–219.

7. Brych V., Halych N. (2020) Stalyy rozvytok turystychnoyi industriyi: ekolohichnyy ta statystychnyy vymir [Sustainable development of the tourist industry: ecological and statistical dimensions]. *Economic analysis*. Volume 30. No. 4.

8. Babov K., Bezverkhnyuk T., Babova I. (2019) Stalyy rozvytok turizmu: priorityety dlya Ukrayiny [Sustainable development of tourism: priorities for Ukraine]. *Actual problems of state administration*. No. 1(77). Available at: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/%D0%A3%D0%94%D0%9A%20338.48%28477%29> (accessed 10.05.2023).

9. Ositnyanko D. O., Prymak T. Yu. Vprovadzhennya pryntsyyp staloho rozvytku v turystychniy industriyi [Implementation of the principles of sustainable development in the tourism industry]. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/154.pdf (accessed 10.05.2023).

10. Zayachkovs'ka H. Kontsepsiya staloho rozvytku sfery turizmu yak zasib pislyakryzovoho vidnovlennya haluzi [The concept of sustainable development of the tourism sphere as a means of post-crisis recovery of the industry]. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/13595/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83.pdf> (accessed 10.05.2023).

11. Mel'ko L. (2017) Turizm u konteksti staloho rozvytku [Tourism in the context of sustainable development]. *Scientific notes of the «KROK» University*. Issue 48. Available at: <http://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/6/3> (accessed 10.05.2023).

12. Myronov Yu.B. (2013) Sutnist' ta chynnyky stalohoro zvytku turyzmu v rehioni [The essence and factors of sustainable development of tourism in the region]. *Herald of NLTUU*. Issue 23.11, pp. 117–122.
13. Myronov Yu.B., Tuchkovs'ka I.I. (2017) Stalyy rozvytok turyzmu: sutnist', zavdannya ta pryntsypy [Sustainable development of tourism: essence, tasks and principles]. *Actual problems of economy and trade in modern conditions of European integration: materials of the annual scientific conference of professors and teaching staff and graduate students of the Lviv University of Trade and Economics*; answer for issue: prof. Semak B. B. Lviv: LTEU, pp. 2018–2019.
14. Sklyar H.P., Karpenko N.M. (2013) Stalyy rozvytok sfery turyzmu na zasadakh partnerstva [Sustainable development of tourism on the basis of partnership]. *Scientific Bulletin of the Poltava University of Economics and Trade*. No. 2 (58). Available at: <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/view/697/763> (accessed 10.05.2023).
15. Tkach U. (2019) Staly rozvytok turystychnoyi sfery rehionu: teoretychnyy bazys ta umovy stanovlennya [Steady development of the tourism sphere of the region: theoretical basis and conditions of formation]. *All-Ukrainian scientific journal «Actual problems of innovative economy»*. No. 3. Available at: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/3648/1/12.pdf> (accessed 10.05.2023).
16. Bila S.O. (2016) Stratehiya rozvytku Ukrainy [Development strategy of Ukraine]. No. 1. Available at: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/14125/20008> (accessed 10.05.2023).
17. Zakon Ukrainy «Pro turyzm» [Law of Ukraine «On Tourism»]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 10.05.2023).
18. Derzhavne ahent-stvo rozvytku turyzmu [State Tourism Development Agency]. Available at: <https://www.tourism.gov.ua> (accessed 10.05.2023).
19. Danchevs'ka I.R. (2022) Bezpeka turyzmu ukrainy v umovakh voyennoho stanu [Security of Ukrainian tourism in the conditions of martial law]. *KhNTU Bulletin* No. 2(81). Available at: https://journals.kntu.kherson.ua/index.php/visnyk_kntu/article/view/66/61 (accessed 10.05.2023).
20. Barvinok N.V. (2021) Bezpeka turystiv pid chas podorozhey yak vazhlyvyi chynnyk orhanizatsiyi turyzmu [Safety of tourists during travel as an important factor in the organization of tourism]. *Actual problems of life safety* (November 24, 2021). Available at: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10720/1/86-90.pdf> (accessed 10.05.2023).
21. Fokin S.P. Bezpeka u turyzmi yak chynnyk staloho rozvytku turyzmu [Safety in tourism as a factor in the sustainable development of tourism]. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/153586163.pdf> (accessed 10.05.2023).
22. Chornen'kyy V. Zabezpechennya bezpeky u sferi turyzmu: administratyvno-pravovyy vymir [Ensuring security in the sphere of tourism: administrative and legal dimension]. Available at: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18346/16.pdf> (accessed 10.05.2023).
23. Zhyvko Z.B., Lelyuk N.Ye., Rodchenko S.S. (2021) Upravlinnya bezpekoyu turystychnoyi haluzi v umovakh pandemiyi COVID-19 [Management of the security of the tourism industry in the conditions of the COVID-19 pandemic]. *Economy and society*. No. 31. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/736/708> (accessed 10.05.2023).
24. Holod A. (2017) rehional'nykh turystychnykh system: teoriya, metodolohiya ta problemy harantuvannya [Security of regional tourism systems: theory, methodology and guarantee problems] : monograph. Lviv: LDUFK, 340 p.
25. Korzh N.V., Zanosko O.V. (2011) Formuvannya systemy ekonomichnoyi bezpeky industriyi turyzmu yak skladovoyi stykoho rozvytku turyzmu v Ukraini [Formation of the system of economic security of the tourism industry as a component of the sustainable development of tourism in Ukraine]. *Economy. Management. Innovations*. No. 2 (6). Available at: https://tourlib.net/statti_ukr/korzh.htm (accessed 10.05.2023).
26. Mazur B. Perspektyvy rozvytku turyzmu industriyi v Ukraini [Prospects for the development of tourism industry in Ukraine]. *Science. Education. Young*. Available at: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2015_1/81.pdf (accessed 10.05.2023).
27. Obryt'ko B.A. (2002) Mekhanizmy rozvytku rynkovoyi infrastruktury v Ukraini [Mechanisms of market infrastructure development in Ukraine]: academic. manual. Kyiv: MAUP, 240 p.
28. Kovari I., Zimany K. (2011) Safety and Security in the Age of Global Tourism. Applied Studies in Agribusiness and Commerce. Budapest, № 3–4. Vol. 5. P. 60.

Ierko Iryna

Lesya Ukrainka Volyn National University

SUSTAINABLE AND SAFE DEVELOPMENT OF TOURISM AS ONE OF THE CRITERIA FOR TRANSFORMING THE COMPETITIVE POTENTIAL OF TOURIST INDUSTRY SUBJECTS

The article examines the sustainable and safe development of tourism as one of the criteria for the transforming the competitive potential of tourist industry subjects. A review of the literature on the study of sustainable and safe tourism development was conducted. Unanimity has been established in the opinion that the sustainable development of tourism implies an optimal relationship between the ecological load of tourists on the environment, social needs (or social responsibility) and economic development. The entire article consists in researching the sustainable and safe development of tourism as one of the criteria for the transformation of the competitive potential of of tourist industry subjects. Three types of relationships in the system of sustainable development of the tourism industry were proposed: environmental protection – social needs; social needs – economic development; economic development – environmental protection. Adherence to such ratios will ensure a balanced development of the tourism industry by meeting the needs of consumers in quality services, preserving the environment and the tourist potential of destinations, and obtaining economic benefits from the activities of the entities of the tourism industry. It was established that safety is an important indicator of the development of the tourism industry. It was concluded that the tourist attraction of the destination is necessarily accompanied by ensuring the safety of tourists, compliance with regulations and quality

standards of tourist services. The sustainable development of tourism is aimed at protecting the cultural and historical heritage, which must be preserved for future generations; favorable environment for living and traveling, reduction of anthropogenic load on the environment from the development of the tourism industry; reproduction of natural resources as a prerequisite for tourist attraction and their protection; investing in tourist infrastructure facilities, receiving economic benefits by the subjects of the tourism industry and the management bodies of tourist destinations. Therefore, an important task in the post-war period is to change the stereotypes of the perception of Ukraine in the international tourist space as a country of military operations to a safe destination open to tourists.

Key words: *sustainable development of tourism, safe development of tourism, tourism industry, competitive potential.*

JEL classification: H11, H80, L10, L83, O10
